

Dómur Hæstaréttar 18. september 2003 í máli nr. 520/2002

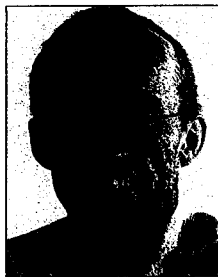
Tengsl skaðabótaréttar og bótaréttar frá almannatryggingum

Þann 18. september síðastliðinn féll dómur í Hæstarétti í máli nr. 520/2002 þar sem tekið var á ákveðnum álitaefnum um tengsl skaðabótaréttar og bótaréttar frá almannatryggingum. Hér á eftir verður m.a. gerð grein fyrir þessum álitaefnum.

Ágreiningsefni í máli nr. 520/2002

Málið snérist um afleiðingar vinnuslyss þann 9. júlí 1999. Um var að ræða mjög alvarlegt slyss og var tjónþoli m.a. metinn til 70% varanlegrar fjárhagslegrar örorku. Atvik að slysinu voru óumdeild, bótaskylda viðurkennd og fór uppgjör fram á grundvelli útreiknings tryggingafræðings.

Tjónþoli sætti sig hins vegar ekki við uppgjör á um fyrir varanlega fjárhagslega örorku og komdu aðilar um það hvernig fara ætti með frádrátt frá skaðabótakröfu samkvæmt 1. málslíð 4. mgr. 5. gr. skaðabótalaga eins og ákvæðinu var breytt með 4. gr. laga nr. 37/1999. Ákvæðið varðar frádrátt vegna framtíðargreiðslna úr almannatryggingum. Deilt var um hvernig skýra ætti ákvæðið og jafnframt taldi tjónþoli það ekki standast 65. gr. og 72. gr. stjórnarskrárinnar. Ekki var ágreiningur um að ætlað eingreiðsluverðmæti bótagreiðslna frá almannatryggingum samkvæmt almannatryggingalögum nr. 117/1993 og lögum nr. 118/1993 um félagslega aðstoð, að teknu tilliti til skattskyldu, næmi kr. 6.404.742,00. Um var að ræða örorkulífeyri, tekjutryggingu og heimilisuppbót. Þá voru aðilar sammála um að heildartjón vegna varanlegrar örorku væri kr. 11.409.764,00 og að frá þeirri fjárhæð ætti að draga bætur sem tjónþoli fékk úr slysatryggingu launþega, samtals kr. 3.602.880,00.

Dr. jur.
Guðmundur
Sigurðsson

dósent

Skaðabótalögum nr. 50/1993 breytt með lögum nr. 37/1999. Ákvörðun bóta fyrir fjárhagslega örorku

Skaðabótalög voru lögfest árið 1993. Um þær breytingar sem gerðar voru á 5. gr. laganna með lögum nr. 37/1999 segir eftirfarandi í greinargerð með 4. gr. síðastnefndra laga:

„Samkvæmt gildandi lögum dragast bætur frá almannatryggingum og lífeyrissjóði ekki frá bótum fyrir varanlega örorku. Í greinargerð með

frumvarpinu að skaðabótalögum, nr. 50/1993, kemur fram að margföldunarstuðull laganna hafi öðrum þræði verið ákveðinn með hliðsjón af því að tjónþoli héldi óskertum rétti til bóta frá þriðja manni, t.d. almannatryggingum og váttryggingum. Þessi sjónarmið eiga ekki við í þessu frumvarpi. Margföldunarstuðull 5. gr. frumvarpsins er annars eðlis en í gildandi lögum og við það miðaður að tjónþoli fái að fullu bætt það tekjutap sem hann verður fyrir vegna varanlegrar örorku. Vegna þessa er lagt til að til frádráttar bótum komi greiðslur af félagslegum toga sem koma í hlut tjónþola vegna örorkunnar. Við frádráttinn þarf að huga að því að greiðslur séu sambærilegar með því að taka tillit til skattskyldu og greiðsluforms, áður en dregið er frá skattfrjálsum og afvöxtuðum bótum fyrir varanlega örorku.”

Í máli nr. 520/2002 staðfesti Hæstiréttur þá niðurstöðu héraðsdóms að hið uppreiknaða eingreiðsluverðmæti greiðslna frá almannatryggingum ætti að koma til frádráttar bótum fyrir varanlega örorku. Rök Hæstaréttar voru í stuttu máli eftirfarandi:

Í 6. gr. skaðabótalaga, eins og henni var breytt með 5. gr. laga nr. 37/1999, er mælt fyrir um hvernig meta á varanlega örorku til fjárhæðar á

grundvelli örorkustigs tjónpola, árslauna hans og margfeldisstuðuls. Komi fram í athugasemdum með frumvarpi að lögum nr. 37/1999 að margfeldisstuðullinn sé annars eðlis en áður og sé við það miðaður að tjónpóli fái að fullu bætt tekjutap sitt vegna varanlegrar örorku. Þetta leiði til þess að til frádráttar komi greiðslur af félagslegum toga.

Þá virðist ljóst að breyting sú sem gerð var á skaðabótalögum með lögum nr. 37/1999 hefur í alvarlegum slysamálum leitt til lakari bótaréttar tjónpóla á miðjum aldri með lágur tekjur en til betri bótaréttar yngri tjónpóla með meðal- eða hærri tekjur.

Vafi er á því hvort með dómi Hæstaréttar hafi verið úr því skorið að allar félagslegar greiðslur sem tjónpóli á rétt á vegna slyss eigi að koma til frádráttar bótum fyrir varanlega örorku. Á t.d. barnalífeyrir að koma til frádráttar skaðabótakröfu foreldris? Þá svarar dómurinn því að sjálfsögðu ekki hvaða félagslegu greiðslur tjónpóli á rétt á hverju sinni.

Þá benti rétturinn á að útreikningur á tjóni vegna varanlegrar örorku sé reistur á örorkustigi tjónpóla á þeim tíma sem upphaf örorkunnar miðast við og tekjum fyrir slysdag, en staðlaður að öðru leyti og samkvæmt orðalagi ákvæðis 4. mgr. 5. gr. laganna og lögskýringargögnum beri að miða framtíðarfrádrátt vegna greiðslna af félagslegum toga við þann tíma sem tjónpóli geti ekki vænst frekari bata, þ.e. stöðugleikatímupunkt. Því þurfi að taka mið af því hvernig mál tjónpóla standa á stöðugleikatímupunkti og ætla út frá því hvernig þau þróist í framtíðinni samkvæmt meðaltalslíkindareglu. Rétturinn taldi 1. málslið 4. mgr. 5. gr. skaðabótalaga standast 65. gr. og 72. gr. stjórnarskrárinnar.

Hæstaréttur telur því eftirfarandi meginreglu gilda samkvæmt 1. málslið 4. mgr. 5. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993, eins og ákvæðinu var breytt með lögum nr. 37/1999. Ef afleiðingar slyss, metnar á stöðugleikatímupunkti, eru með þeim hætti að tjónpóli á rétt á félagslegum greiðslum frá almannatryggingum kemur eingreiðsluverðmæti þeirra til frádráttar skaðabótum fyrir varanlega fjárhagslega örorku.

Sem dæmi um félagslegar greiðslur sem gætu komið til skoðunar í þessu sambandi eru :

1. Lög nr. 117/1993 um almannatryggingar, 10., 12., 14., 17., 28. og 29. gr., örorkulífeyrir, barnalífeyrir, tekjutrygging og tekjutryggingarauki, dagpeningar og örorkubætur/örorkulífeyrir.
2. Lög nr. 118/1993 um félagslega aðstoð, 8., 9., 10. og 11. gr., endurhæfingarlífeyrir, heimilisuppbót, uppbót á lífeyri, bensínstyrkur.

Hafa lög nr. 37/1999 leitt til lakari bótaréttar tjónpóla í alvarlegum slysamálum?

Áður en gerð verður tilraun til að svara þessari spurningu er rétt að reikna skaðabótakröfu tjónpóla í máli nr. 520/2002, annarsvegar á grundvelli skaðabótalaga eins og þeim var breytt með lögum nr. 42/1996 og hinsvegar á grundvelli laga nr. 37/1999.

Ef skaðabótalögin eins og þeim var breytt 1996 hefðu gilt um tjónið.

Heildartjón vegna 70% varanlegrar örorku (1.780.800 x 10 x 70%)	kr.	12.465.600,00
Til frádráttar:		
Lækkun skv. 9. gr. skaðabótalaga (19%)	kr.	- 2.368.464,00
Örorkubætur úr slysatryggingu launþega	kr.	-3.602.880,00
Skaðabótakrafa á hendur hinum bótaskylda	kr.	6.494.256,00

Tjónið reiknað skv. skaðabótalögum eins og þeim var breytt 1999. Lög nr. 37/1999 tóku gildi 1. maí 1999.

Heildartjón vegna 70% varanlegrar örorku (1.780.800 x 9,153 x 70%)	kr.	11.409.764,00
Til frádráttar:		
Örorkubætur úr slysatryggingu launþega	kr.	-3.602.880,00
Greiðslur frá almannatryggingum	kr.	-6.404.742,00
Skaðabótakrafa á hendur hinum bótaskylda	kr.	1.402.142,00
Mismunur: (6.494.256,00 – 1.402.142,00)	kr.	5.092.114,00

Af þessu má sjá að breytingar þær sem gerðar voru á skaðabótalögum 1999 leiddu til þess að hinum skaðabótaskylda aðila í máli nr. 520/2002 bar að greiða tjónþola u.þ.b. 5 millj. kr. lægri skaðabætur fyrir varanlega fjárhagslega örorku en raunin hefði orðið ef slysið hefði gerst rúmlega 2 mánuðum fyrr.

Það kann hinsvegar að vera vafasamt að fullyrða að þó lagabreytingin 1999 hafi leitt til lakari skaðabótaréttar tjónþola í máli nr. 520/2002 sé eins farið um alla aðra tjónþola.

Til þess að reyna að leiða líkum að því hver hin almenna staða tjónþola er samkvæmt lögum nr. 37/1999 samanborið við stöðuna fyrir lagabreytinguna var tjón vegna varanlegrar örorku nokkurra tilbúinna tjónþola kannað útfrá eftirfarandi forsendum:

- Slysdagur er sá sami og í máli nr. 520/2002, svo og stöðugleikatímupunktur og metnar afleiðingar, þ.e. 70% varanleg örorka.
- Bótaréttur úr slysatryggingu launþega er kr. 3.602.880,00.
- Gert er ráð fyrir að tjónþoli nýti 30% metna vinnugetu sína.
- Reiknaður er bótaréttur kvenna á aldrinum 20, 30, 40, 50 og 60 ára, annarsvegar skv. skaðabótalögum eins og þeim var breytt með lögum nr. 42/1996 og hinsvegar eins og þeim var breytt með lögum nr. 37/1999.
- Gert er ráð fyrir að tjónþoli eigi aðeins rétt til greiðslna frá almannatryggingum en ekki lífeyrissjóði.
- Gert er ráð fyrir bótarétti frá stöðugleikatímupunkti til 67 ára aldurs tjónþola.
- Tekið er tillit til 33,3% skattskyldu við útreikning frádráttarfrjárhæða.
- Útreikningur miðar við 4,05% ársvexti, þ.e. 4,5% fyrir fjármagnstekjuskatt, og vaxtavexti.
- Lífslíkur fara eftir reynslu árána 1996 – 2000. Lífslíkur kk. og kvk. eru ekki þær sömu.
- Stuðst var við þrenns konar árslaun:
  1. Sömu árslaun og í máli nr. 520/2002, þ.e. kr. 1.780.800,00
  2. Árslaun kr. 3.180.000,00
  3. Árslaun kr. 4.770.000,00

Niðurstöður er að finna í eftirfarandi þremur töflum.

Tafla 1. Árslaun kr. 1.780.800,00

Aldur tjónþola	Kyn.	1996	1999
20	kvk.	8.862.720,00	7.966.123,00
30	kvk.	8.239.440,00	3.294.017,00
40	kvk.	6.992.880,00	1.897.394,00
50	kvk.	5.123.040,00	514.570,00
60	kvk.	1.383.360,00	0,00

Tafla 2. Árslaun kr. 3.180.000,00

Aldur tjónþola	Kyn.	1996	1999
20	kvk.	18.657.120,00	28.875.445,00
30	kvk.	17.544.120,00	19.379.950,00
40	kvk.	15.318.120,00	15.199.423,00
50	kvk.	11.979.120,00	10.279.161,00
60	kvk.	5.301.520,00	5.191.460,00

Tafla 3. Árslaun kr. 4.770.000,00

Aldur tjónþola	Kyn.	1996	1999
20	kvk.	29.787.120,00	50.557.610,00
30	kvk.	28.117.620,00	35.783.649,00
40	kvk.	24.778.862,00	28.736.173,00
50	kvk.	19.770.120,00	20.227.089,00
60	kvk.	9.753.120,00	10.949.353,00

Niðurstaða:

Dómur Hæstaréttar í máli nr. 520/2002 gaf svar við ákveðnum grundvallarspurningum varðandi túlkun á 1. málslíð 4. mgr. 5. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 eins og ákvæðinu var breytt með 4. gr. laga nr. 37/1999. Þannig staðfesti Hæstiréttur að eingreiðsluverðmæti ákveðinna greiðslna af félagslegum toga frá almannatryggingum komi til frádráttar skaðabótum fyrir varanlega fjárhagslega örorku og að réttur til greiðslna frá almannatryggingum miðast við stöðugleikatímupunkt. Dómurinn svarar því hins vegar ekki með endanlegum hætti hverjar félagslegar greiðslur frá almannatryggingum komi til frádráttar og hverjar ekki.

Þá virðist ljóst að breyting sú sem gerð var á skaðabótalögum með lögum nr. 37/1999 hefur í alvarlegum slysamálum leitt til lakari bótaréttar tjónþola á miðjum aldri með lágur tekjur en til betri bótaréttar yngri tjónþola með meðal- eða hærri tekjur. Svar við þeirri spurningu hvort, þegar á heildina er litið, lög nr. 37/1999 hafa leitt til lakari eða betri bótaréttar tjónþola í alvarlegum slysamálum, kallar hins vegar á ítarlegri rannsókn en að framan greinir og verður því engu haldið fram í þeim efnum að minni hálfu.